

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР І ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Інституту біоенергетичних культур і
цукрових буряків НААН України

протокол № 5

від «1» квітня 2021 року

Голова вченої ради ІБКіЦБ,
директор ІБКіЦБ, академік НААН
М.В. Роїк

ПРОГРАМА

фахового іспиту до вступу в аспірантуру здобувачів вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії (PhD)
за галуззю знань 20 – «Аграрні науки та продовольство»,
спеціальності 202 – «Захист і карантин рослин»
Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків
Національної академії аграрних наук України

Програму підготували: Роїк М.В., директор інституту, доктор с.-г. наук, професор, академік НААН; Сінченко В.М., доктор с.-г. наук, член-кореспондент НААН; Іващенко О.О., зав. відділу захисту рослин, доктор с.-г. наук, професор, академік НААН; Саблук В.Т., зав. лабораторії фітопатології і ентомології, доктор с.-г. наук, професор, академік НААН; Макух Я.П., зав. лабораторії гербології, доктор с.-г. наук; Грищенко О.М., провідний науковий співробітник, кандидат с.-г. наук; Запольська Н.М., провідний науковий співробітник, кандидат с.-г. наук; Ременюк С.О., провідний науковий співробітник, кандидат с.-г. наук; Шендрик К.М., старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук.

Рекомендовано до видання Вченою радою Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків (протокол № 5 від «01» КВІТНЯ 2021 р.)

ЗМІСТ

		стор.
Вступ		4
1	Мета фахового іспиту до вступу в аспірантуру	5
2	Орієнтовний перелік питань для підготовки до фахового іспиту	6
3	Характеристика змісту програми	8
4	Вимоги до здібностей і підготовленості здобувачів	11
5	Порядок проведення фахового іспиту до вступу в аспірантуру	12
6	Структура екзаменаційного білета	13
7	Категорії оцінювання фахового іспиту до вступу в аспірантуру	14
8	Список рекомендованої літератури	15

Вступ

Спеціальність «Захист і карантин рослин» належить до найбільш поширених специфічних категорій сільського господарства. За цією спеціальністю можуть навчатися в аспірантурі фахівці, які мають повну вищу освіту за ступенем магістра або освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста чи магістра із спеціальності «Захист і карантин рослин», «Агрономія», «Екологія», «Плодоовочівництво і виноградарство» та суміжних з нею інших спеціальностей.

Основою для визначення змісту фахового іспиту до вступу в аспірантуру за спеціальністю 202 «Захист і карантин рослин» є освітньо-професійна програма підготовки за ступенем магістра з Агрономії чи освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» («Спеціаліст») спеціальності 8(7)09010101 «Агрономія».

Під час фахового іспиту до вступу в аспірантуру абітурієнти повинні показати рівень теоретичних знань з циклу фундаментальних та основних розділів спеціальних дисциплін.

1. Мета фахового іспиту до вступу в аспірантуру

Метою фахового іспиту до вступу в аспірантуру є всебічна перевірка готовності магістра (спеціаліста) до навчання в аспірантурі за спеціальністю 202 «Захист і карантин рослин» та його компетентна здатність здійснювати наукові дослідження на основі типових метод.

Завдання до фахового іспиту при вступі в аспірантуру за спеціальністю 202 «Захист і карантин рослин» здобувачів на основі ступеня магістра містять питання з наступних базових дисциплін:

- Гербологія;
- Фітопатологія;
- Ентомологія.

Програма фахового іспиту розроблена відповідно до Закону України від 01.07.2014 року № 1556-УІІ «Про вищу освіту», «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23.03.2016 р., Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2021 році, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 15.10.2015 року № 1085 та «Освітньо-наукової програми» підготовки доктора PhD) за спеціальністю «Захист і карантин рослин».

Для вступників передбачається виконання письмового вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності та усної співбесіди зі членами комісії. Такий підхід надасть можливість об'єктивно оцінити рівень підготовки вступників.

2. Орієнтовний перелік питань для підготовки до вступного іспиту зі спеціальності 202 – «Захист і карантин рослин»

Завдання до фахового іспиту при вступі в аспірантуру за спеціальністю 202 «Захист і карантин рослин» здобувачів на основі ступеня магістра містять наступні базові питання:

1. Гриби – збудники хвороб сільськогосподарських рослин.
2. Лобода біла, її систематичне положення, біологічні особливості, способи контролювання на орних землях.
3. Ряд перетинчастокрилі – загальна характеристика, представники, господарське значення.
4. Селекційно-генетичний метод захисту сільськогосподарських культур від шкідників і хвороб (загальна характеристика, шляхи створення стійких селекційних матеріалів).
5. Гриб *Cercospora beticola* та його біологічні особливості.
6. Потенційна засміченість орного шару ґрунту насінням бур'янів. Джерела поповнення банку насіння бур'янів у ґрунті.
7. Сірий буряковий довгоносик – біологія, заходи захисту.
8. Пестициди для протруювання насіння, їх дія.
9. Бактерії, актиноміцети – збудники хвороб сільськогосподарських культур.
10. Характеристика найбільш поширених видів бур'янів в посівах озимих культур.
11. Ряд двокрилі – загальна характеристика, представники, господарське значення.
12. Значення обробки насіння цукрових буряків захисно-стимулюючими компонентами в боротьбі зі шкідливими організмами.
13. Коренеїд сходів та заходи з обмеження його розвитку.
14. Значення гербіцидів суцільної дії. Шляхи найбільш раціонального і ефективного їх застосування на орних землях.
15. Бурякова крихітка: біологія, заходи захисту.
16. Методики обліку шкідників і хвороб.
17. Причини хвороб сільськогосподарських культур, їх характеристика, основи класифікації.
18. Систематика рослин бур'янів за їх ботанічними ознаками.
19. Масова поява шкідливих комах, причини і їх прогноз.
20. Машини для захисту рослин (їх типи, призначення).
21. Гриб *Erysiphe communis* Grev. f. та його біологічні особливості.
22. Щириця звичайна, її систематичне положення, біологічні особливості, способи контролювання на орних землях.
23. Ряд твердокрилі – загальна характеристика, представники, господарське значення.
24. Агротехнічні заходи захисту сільськогосподарських культур (приклади високої ефективності).
25. Класифікація фітопатогенних грибів.
26. Паслін чорний. Його систематичне положення, біологічні особливості, способи контролювання на орних землях.

27. Ряд лускокрилі – загальна характеристика, представники, господарське значення.
28. Хімічний метод захисту с.-г. культур. Загальна характеристика, охорона навколишнього середовища.
29. Плямистості листя (фомоз, рамуляріоз, бактеріальна плямистість), заходи обмеження.
30. Незбутниця дрібноквіткова, її систематичне положення, біологічні особливості, способи контролювання на орних землях.
31. Органи чуття у комах.
32. Форми взаємозв'язків між організмами у біоценозі (симбіоз, хижацтво, паразитизм, анабіоз).
33. Кагатна гниль цукрових буряків, збудники, заходи попередження розвитку хвороби.
34. Класифікація заходів боротьби з бур'янами.
35. Шкідники сходів цукрових буряків і заходи захисту.
36. Вплив абіотичних факторів середовища на розвиток комах та збудників хвороб.
37. Фузаріозна гниль коренеплодів, симптоми, заходи боротьби з нею.
38. Бур'яни – індикатори агрохімічних властивостей ґрунту. Приклади таких рослин і їх характеристика.
39. Бурякова нематода, біологія, заходи оздоровлення ґрунту.
40. Обмеження поширення шкідливих організмів за допомогою карантинних заходів.

3. Характеристика змісту програми 202 «Захист і карантин рослин»

1. Роль і місце бур'янів у рослинному світі планети і нашої країни.
2. Видова різноманітність бур'янів і специфіка її формування в регіонах.
3. Диференційовані шляхи адаптації видів бур'янів до умов вегетації.
4. Особливості стратегії онтогенезу рослин бур'янів різних видів.
5. Специфіка взаємозв'язків і взаємовпливів зелених рослин у агрофітоценозах і клімаксових фітоценозах.
6. Основи головних біохімічних процесів у рослинах бур'янів у процесі їх онтогенезу.
7. Основні фізіологічні процеси в рослинах бур'янів.
8. Систематика видів бур'янів.
9. Шляхи і причини формування потенційної засміченості орних земель органами розповсюдження бур'янів.
10. Фактори життя рослин і специфіка біології видів бур'янів.
11. Особливості динаміки процесів забур'янення посівів.
12. Фактори впливу бур'янів на культурні рослини і динаміка змін їх пріоритетів у процесі спільної вегетації.
13. Системи оцінки присутності бур'янів у посівах сільськогосподарських культур.
14. Фізіологічні основи планування систем контролювання рослин бур'янів у посівах сільськогосподарських культур.
15. Взаємозв'язок біологічних особливостей культурних рослин і систем планування захисту посівів від бур'янів.
16. Аналіз потенціалу фізичних способів контролювання бур'янів у посівах сільськогосподарських культур.
17. Можливості біологічних способів контролювання бур'янів у посівах сільськогосподарських культур у першу чергу на селітебних і особливих територіях.
18. Оцінка потенціалу хімічних прийомів контролювання бур'янів у посівах культурних рослин.
19. Сучасні систематики гербіцидів і можливості їх практичного використання в питаннях планування захисту посівів від бур'янів.
20. Переваги і покращення, недоліки хімічних прийомів контролювання бур'янів у посівах та шляхи їх удосконалення.
21. Реальна потреба орних земель в гербіцидах і причини їх надмірного застосування.
22. Шляхи підвищення рівня ефективності дії гербіцидів, морфологічне та фізіологічне обґрунтування таких прийомів.
23. Гербіциди, як потужний фактор антропогенного деструктивного хімічного тиску на довкілля.
24. Аналіз способів нанесення гербіцидів на посіви і цільові об'єкти. Способи нанесення гербіцидів і рівень забруднення довкілля.

25. Оцінка шляхів адаптації хімічних прийомів контролювання бур'янів у посівах та зниження рівня хімічного навантаження на довкілля.
26. Причини формування резистентних до дії гербіцидів популяцій бур'янів і їх фізіологічні основи. Шляхи вирішення проблеми.
27. Перспективні напрями розв'язання проблеми значної присутності бур'янів у посівах культурних рослин.
28. Обґрунтування необхідності збереження видового різноманіття рослин на орних землях і в регіонах.
29. Перспективність фітоценотичних прийомів контролювання бур'янів у посівах.
30. Агротехнічні системи захисту посівів від бур'янів і можливості їх гармонійного поєднання з іншими системами і прийомами.
31. Основи регламентів застосування гербіцидів і систем техніки безпеки персоналу у процесі застосування гербіцидів в інтенсивному землеробстві.
32. Способи тестування орного шару ґрунту на присутність залишків гербіцидів перед сівбою культурних рослин. Можливі шляхи уникнення післядії гербіцидів.
33. Теоретична і практична оцінка раціонального використання біологічного потенціалу видів бур'янів людиною.
34. Історія розвитку фітопатології як науки.
35. Поняття про хвороби рослин.
36. Класифікація і типи прояву хвороб.
37. Неінфекційні хвороби рослин.
38. Інфекційні хвороби рослин.
39. Найважливіші групи збудників інфекційних хвороб рослин.
40. Віроїди – збудники хвороб рослин.
41. Квіткові рослини - паразити і напівпаразити.
42. Екологія і динаміка розвитку інфекційних хвороб рослин.
43. Прогноз розвитку інфекційних хвороб рослин.
44. Прогноз розвитку хвороб.
45. Імунітет рослин.
46. Методи захисту сільськогосподарських культур від хвороб.
47. Хвороби зернових злакових культур.
48. Хвороби зернових бобових культур.
49. Хвороби однорічних і багаторічних бобових трав.
50. Хвороби прядивних культур.
51. Хвороби олійних культур.
52. Хвороби тютюну, махорки, хмелю.
53. Хвороби коренеплідних культур.
54. Хвороби бульбоплідних культур.
55. Хвороби овочевих культур.
56. Хвороби плодових культур.

57. Хвороби ягідних культур.
58. Хвороби винограду.
59. Інтегрований захист від хвороб сільськогосподарських культур.
60. Роль ентомології як науки.
61. Принципи класифікації членистоногих. Сучасне систематичне положення комах.
62. Основні наземні шкідники сільськогосподарських культур, контроль їх чисельності і зниження шкідливості.
63. Вплив абіотичних факторів на динаміку чисельності та розмноження шкідливих та корисних комах.
64. Біоценотична оцінка економічних порогів шкідливості головних фітофагів.
65. Абіотичні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на комах.
66. Основні ґрунтові шкідники сільськогосподарських культур, контроль їх чисельності і обмеження поширення.
67. Інтегрована система заходів щодо захисту рослин.
68. Бур'янова рослинність – резерват шкідливої ентомофауни.
69. Біологічний метод захисту сільськогосподарських культур від шкідників.
70. Шкідники бурякової сівозміни. Загальна характеристика. Заходи захисту.
71. Терморегуляція і тепловий обмін у комах.
72. Планування заходів контролю чисельності шкідників.
73. Масові розмноження комах і їх причини.
74. Облік шкідливих об'єктів. Методика.
75. Оцінка фітосанітарного стану агроценозів (фітосанітарна діагностика).
76. Поняття про рівень ефективності природних ворогів комах, його практичне значення.
77. Ефективність застосування принад.
78. Хімічний метод (фітофармакологія) з основами агротоксикології захисту сільськогосподарських культур від шкідників.
79. Типи динаміки популяції комах.
80. Агротехнічний метод захисту сільськогосподарських культур від шкідників.
81. Обробка насіння сільськогосподарських культур інсектицидами, як один із заходів захисту від шкідників.
82. Основні типи метаморфозу у комах.
83. Фотоперіодизм і його вплив на розвиток рослиноїдних, хижих і паразитичних комах.
84. Методи контролювання шкідників: фізико-механічний, біологічний, імунологічний.
85. Способи розмноження комах.
86. Харчова спеціалізація комах першого і другого порядку.

88. Прогноз розвитку сільськогосподарських шкідників.
89. Технологія інтегрованої системи захисту рослин.
90. Вплив господарської діяльності людини на видовий склад і чисельність окремих видів комах.
91. Ентомофауна поверхні ґрунту бурякового агробіоценозу та прилеглих стацій.
92. Комахи моновольтинні, полівольтинні, з багаторічною генерацією.
93. Гідротермічний коефіцієнт і його значення для прогнозування динаміки чисельності комах.
94. Основи карантину рослин.
95. Обмеження поширення шкідливих комах за допомогою агротехнічних заходів.
96. Екологічні закономірності динаміки ентомокомплексу бурякового агробіоценозу.
97. Карантинні шкідники сільськогосподарських культур.
98. Планування хімічних заходів захисту рослин та оцінка їх ефективності.
99. Теоретичні основи біометоду.
100. Кліщі і нематоди.
101. Загальні відомості про пестициди і вимоги до них.
102. Способи застосування пестицидів.

4. Вимоги до здібностей і підготовленості здобувачів

Програма фахового іспиту до вступу в аспірантуру Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН

За спеціальністю 202 – «Захист і карантин рослин» складена відповідно до Галузових стандартів вищої освіти (ГСВОУ МОНУ) «Освітньо-кваліфікаційної характеристики» та «Освітньо-професійної програми» підготовки фахівців ступеня магістра за спеціальністю «Захист і карантин рослин».

Вимоги до фахового іспиту при вступі до аспірантури ґрунтуються на нормативних формах державної атестації осіб, які навчається у навчальних закладах. На фаховий вступний іспит виноситься система умінь, що визначена ГСВОУ МОНУ «Освітньо-кваліфікаційна характеристика». Зміст фахового іспиту базується на системі основних розділів нормативних навчальних дисциплін, що визначені ГСВОУ МОНУ «Освітньо-професійна програма» підготовки фахівця ступеня магістр.

Вступник до аспірантури за спеціальністю 202 «Захист і карантин рослин» повинен **знати:**

- основні закони захисту і карантину рослин;
- напрямки досліджень із захисту і карантину рослин;
- загальні поняття про захист та карантин рослин;

вміти:

- оперувати знаннями з агрономічних наук;
- вміти визначати напрямок досліджень із захисту і карантину рослин;
- застосувати основні закони захисту і карантину рослин і вміти ними оперувати.

5. Порядок проведення фахового іспиту до вступу в аспірантуру

Організація і проведення фахового іспиту до вступу в аспірантуру Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН за спеціальністю 202 – «Захист і карантин рослин» здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Правил прийому до аспірантури (доктор філософії) ІБКіЦБ у 2021 році, Положення про прийом на навчання до аспірантури ІБКіЦБ на здобуття ступеня доктора філософії.

Рекомендується проведення письмового екзамену на основі вільного вибору здобувачами білету, який містить запитання з різних дисциплін, що виносяться на фаховий іспит.

6. Структура екзаменаційного білета

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ ІНСТИТУТ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР І ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор Інституту біоенергетичних
культур і цукрових буряків,
академік НААН

_____ М.В. Роїк

Екзаменаційний білет № для складання вступного фахового іспиту до аспірантури зі спеціальності 202 «Захист і карантин рослин»

1. Теоретичне питання.
2. Теоретичне питання.
3. Теоретичне питання.

Затверджено Вченою радою ІБКіЦБ, протокол № ____ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатори:

7. Критерії оцінювання фахового іспиту до вступу в аспірантуру

Оцінювання знань вступників до аспірантури за результатами вступного іспиту зі спеціальності здійснюється членами комісії на основі отриманих відповідей на питання білетів, співбесіди та представлення дослідницької пропозиції. Оцінювання відбувається за стобальною шкалою. Відповіді вступників оцінюються окремо за кожним питанням усіма членами комісії. Потім визначається середня оцінка (з округленням у вищий бік до цілих значень) за результатами усіх питань та виставлених оцінок усіма членами комісії. При виникненні дискусій, спорів щодо оцінки, вирішальне слово має голова екзаменаційної комісії.

Фахове вступне випробування проводиться як комплексна перевірка знань та умінь з дисциплін професійного напрямку. На підставі виконання фахового вступного випробування комісія оцінює знання та вміння з дисциплін професійного напрямку і приймає рішення про прийом здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня для навчання за даною спеціальністю. Ці орієнтири покладено в основу трьох рівнів позитивних навчальних досягнень здобувачів третього освітнього рівня: задовільного, доброго, відмінного та визначаються за такими характеристиками згідно шкали ECTS (табл. 1).

Таблиця 1 – Система оцінювання іспиту зі спеціальності за шкалою ECTS

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно	Відповідь відмінна, повна, довершена, обґрунтована, достовірна, точна, не викликає сумнівів у членів предметної комісії. Аспірант вміє використовувати набуті знання і переконливо аргументує відповіді.	високий	відмінно
82-89	B	дуже добре	Відповідь правильна, достовірна з незначними неточностями, не викликає сумнівів у членів комісії. Аспірант вільно володіє обсягом матеріалу дисципліни, допускає незначні помилки	достатній	добре
74-81	C	добре	В цілому правильна відповідь із певною кількістю значних помилок. Аспірант вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.		
64-73	D	задовільно	Відповідь в цілому правильна, проте неповна, неточна, недовершена, незакінчена, необґрунтована, викликає уточнюючі запитання у членів комісії. Аспірант відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; може аналізувати матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	середній	задовільно
60-63	E	достатньо	Відповідь неправильна, недостовірна, викликає дискусію у членів комісії. Аспірант володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу.		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторно складання	Відповідь неправильна, недостовірна, виключає дискусію у членів комісії. Аспірант володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу.	низький	незадовільно
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Аспірант володіє на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.		

Фаховий іспит вважається складеним за умови отримання здобувачем середньої оцінки вище за 60 балів.

8. Список рекомендованої літератури

1. Іващенко О.О. Бур'яни в агрофітоценозах (проблеми практичної гербології) монографія. – Київ: Вид «Світ», 2001. - 234с.
2. Іващенко О.О. Зелені сусіди (науково-популярна гербологія) монографія – Київ: вид. «Фенікс», 2013. – 480с.
3. Іващенко О.О., Іващенко О.О. Загальна гербологія (монографія)- Київ: «Фенікс», 2019. - 702с.
4. Веселовський І.В., Манько Ю.П., Лисенко А.К., Атлас-визначник бур'янів. – К.: Урожай, 1988. – 128 с.
5. Веселовський І.В., Манько Ю.П., Козубський О.В. Довідник по бур'янах. – К.: Урожай, 1993. – 208с.
6. Косолап М.П. Гербологія: Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2004. – 362 с.
7. Косолап М.П. Гербологія з основами фітоцетології. – К.: НАУ, 1999. – Ч. 1. – 89 с.; Ч. 2. – 102с.
8. Бурда Р.І. Методика дослідження адаптивної стратегії чужорідних видів рослин в урбанізованому середовищі [Текст]: монографія / Р.І. Бурда, О.А. Ігнатюк; НАН України, Наук. центр екомоніторингу та біорізноманіття мегаполісу. – К.: Віпол, 2011. – 111 с.
9. Косолап М.П. та ін. Методичні вказівки для проведення лабораторно-практичних занять з гербології / М.П. Косолап, С.М. Вигера, Ю.П. Манько та ін. – К.: НАУ, 2004. – 104 с.
10. Манько Ю.П. та ін. Бур'яни та заходи боротьби з ними / Ю.П. Манько, І.В. Веселовський, Л.В. Орел, С.П. Танчик. – К.: Учбово-методичний центр Мінагропрому України, 1998. – 240 с.
11. Манько Ю.П. Гербологія: Методичні вказівки. – К.: НАУ, 1999. – 44 с.
12. Фясюнов А.В, Сорные растения – М.: Колос, 1984. – 320 с.
13. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні (щорічні видання).
14. Методика випробування і застосування пестицидів / С.О. Трибель, Д.Д. Сігарьова, М.П. Секун, О.О. Іващенко та ін.; за ред. проф. С.О. Трибеля. – К.: Світ, 2001. – 448 с.
15. Збірник наукових праць Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків, випуск 20. – 2014. – С. 31-36.
16. Методики проведення досліджень у буряківництві / [М.В. Роїк, Н.Г. Гізбуллін, В.М. Сінченко, О.І. Присяжнюк та ін.]; під заг. ред. академіка НААН М.В. Роїка та член-кореспондента НААН Н.Г. Гізбулліна. – К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. – 374 с.
17. Наукові назви польових бур'янів. Довідник / Р.І. Бурда, Н.Л. Власова, Н.В. Мироська, Є.Д. Ткач. – К., 2004. – 95 с.
18. Рубан М.Б., Гадзало Я.М., Бобось І.М., Гончаренко О.І., Лікар Я.О., 2007 (Сільськогосподарська ентомологія: Підручник / За ред. канд. біол. наук. Рубана М.Б., - К.: Арістей, 2007. –520 с.

19. Покозій Й. О., Писаренко В. М., Довгань С. В., Доля М. М., Писаренко П. В., Мамчур Р. М., Бондарєва Л. М., Пасічник Л. П. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: підручник. За ред. Й. О. Покозія. Київ: Аграрна наука. 2010. 223 с.
20. Довгань С. В., Доля М. М., Мороз М. С., Борзих О. І., Ющенко Л. П. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: підручник. Київ : Агроосвіта. 2014. 279 с.
21. Станкевич С. В., Забродіна І. В. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: навчальний посібник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Харків : ФОП Бровін О.В., 2016. 216 с.
22. Васильєв В. П. Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений. 2-е изд., пер. и доп. Киев: Урожай, 1987. 1989 с.
23. Саблук В.Т. Шкідники сходів цукрових буряків / Саблук В.Т./ - К.: Видавництво «Світ», 2002.- 182 с.
24. Федоренко В. П. Ентомокомплекс на цукрових буряках монографія. Київ : Аграрна наука, 1998. 463 с.
25. Саблук В.Т. Шкідники та хвороби цукрових буряків / В.Т. Саблук, Р.Я. Шендрик, Н.М. Запольська /- К.: Колобіг, 2005.- 448 с.
26. Довідник із захисту рослин. Бублик Л.І., Васечко Г.І., Васильєв В.П. та ін.. За ред. М.П. Лісового. –К.: Урожай. 1999. -744 с.
27. Федоренко В.П. Технологія вирощування та захисту цукрових буряків / В.П. Федоренко, С.О. Трибель, О.О. Іващенко, О.М. Лапа, О.І. Земляний, О.О. Стригун // –К.: Колобіг, 2006. –231 с.
28. Методика досліджень з ентомології і фітопатології у посівах цукрових буряків / [В.Т. Саблук, О.М. Грищенко, Н.М. Запольська, Р.Я. Шендрик та ін.]; за ред. проф. В.Т. Саблука // –К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2013. -52 с.
29. Омелюта В. П., Григорович І. В., Чабан В. С. та ін. Облік шкідників і хвороб сільськогосподарських культур / під заг. ред. В. П. Омелюти. Київ : Урожай, 1986. 296 с.
30. Фітопатологія: Підручник / І.Л. Марков, О.В. Башта, Д.Т. Гентош, В.А. Глимязний, О.П. Дерсенко, Є.П. Черненко / за ред. І.Л. Маркова. -К.: Фенікс, 2016. 490 с.
31. Секун. М.П., Жеребко В.М., Лапа О.М., Ретьман С.В., Марютін Ф.М. Довідник із пестицидів. / за ред. професора М.П. Секуна. / -К.: Колобіг. 2007. 360 с.
32. Саблук В.Т., Бабич А.Г., Шендрик К.М., Запольська Н.М., Бабич О.А. Шкідливі організми буряків цукрових: історія, сучасний стан вивчення та заходи захисту. Київ : ЦП «Компринт», 2017. 893 с.
33. Саблук В. Т., Сінченко В. М., Грищенко О. М., Запольська Н. М., Шендрик К. М., Смірних В. М., Педос В. М., Суслик Л. О., Ворожко С. П., Тищенко М. В. Рекомендації з технології захисту сільськогосподарських та біоенергетичних культур від шкідників та хвороб. Київ : ІБКіЦБ, 2019. 28 с.